

de 1463 (NCL ix, 118.3). I en lèxics, des de JnEsteve: «domasquí o seda de domasquí, o setí o *chiamellot*: galbana rasum», *LiEleg. f.* (també «çatí o domasquí o *xamellots*», *ibid.*, c-6). *Xamelot* és la variant rebuda del francès, i *camelot* la forma pròpiament cat., amb variants de compromís entre aqueixes dues: *xamelot* i *camelot*. D'un encreuament de la forma *xamelot/camelot* amb el parònim argòtic o agitanat *cāmelo* 'engany', 'broma', i *camelar* 'enganyar' (CAMELAR, DCEC/DECH) semblen resultar *xamelo* (Llombart-Escrig) i *xameldo* (V. de Ribes, *AlcM*) noms de jocs; *xameldo* potser resultant d'un **xamelot* amb ll diferenciat en *ld*.

Xamenar, V. *eixamenar* (EIXAM) *Xamerli*, -*rlit*, 15
V. *seberli* (SIBIL·LA) *Xamerói*, V. *xamar*

Xamerot 'disfressat, emmascarat', en un poble del Mataranya (DAG): potser parteix del fr. ant. *mascherer* i oc. sept. *mašarā* (veg. MÁSCARA, i en el DECH III, 870b10-16 i n. 9) si bé amb metàtesi provocada per la influència de l'autòcton XAMAR i els seus derivats.

Xamet, *xameta*, V. *xamar* *Xamfaina*, *xamfainar*,
V. *samfaina*

Xamflons, com a nom d'unes grapes o garfis usats 25
en artilleria (cita del tractat de Fc. Barra, de 1642, en DAG.); en el carro, Penedès, BDC XXII, 225: deu ser alteració del fr. *crampons* per contaminació de l'adj. cast. *chanflón* 'tosc, ordinari' (veg. DECH II, 233a53 i 323a22); cf. encara de *chanfle*, extret de *cha(n)flán*, 30
311a13; d'aquest, *xanfla* 'matusser' (entre mariners, *SLitCosta*).

XAMFRA, pres del fr. *chanfrein*, *id.*, terme tècnic d'arquitectura derivat de l'antiquat *chanfraindre* 'tallar 35
en forma de xamfrà', i aquest, compost de *chant* 'CANTELL, angle', i *fraindre* 'tallar' (provinent del ll. FRANCÈRE *id.*). □ 1.^a doc.: 1492 (*AlcM*).

En aquest text valencià ja té la forma que ha dominat modernament: «lo *xamfrà* qui va entorn de les 40
dites polseres --- sia daurat», BSCC XIII, 144. El DAG. porta «*xamfrà* al cantell», de Bna. S. XVII; i d'un text de Girona, que sembla més antic (potser S. XVI, o àdhuc XV): «és entès, emperò, que tots los archs han ésser fets ab *xamfrants*». En realitat la forma *xamfrà* 45
és (i deu haver estat ja des de moltes generacions i fins segles) molt més dominant del que dona a entendre *AlcM*.

A Bna. no he sentit mai altra cosa, ni recordo d'enlloc del Principat les formes *šəfrán* i *šəflan* que 50
AlcM atribueix al cat. or., confusament amb el bal.; altrament ja hem posat nota a RIFAR sobre altres confusions que conté l'article d'aquest dicc. Han tingut alguna extensió en el domini català formes amb -l-, sobretot en el P. Val.: «*čanflá* [grafiat *janflá*]: la parte 55
llana que queda cuando se quita una esquina o ángulo de un cuerpo», Escrig 1851; també Lab., que era del Maestrat i va posar en el seu dicc., 1840, una rara forma *xamflat* (tan estranya que potser fou mer error per *xamflanat*), rectificadament per l'ed. de 1888 60

com a *xamfrà*.

Les formes amb *l* són purament castellanques; en efecte, només en castellà és on es produeixen tals canvis de *r* en *l* darrere consonant. Cert que hi ha qui ho diu amb -l- en el Princ., però és rar i es tracta de gent acastellanada. Pons Mass. usava certament la forma catalana correcta: «Pepa... no't burlis dels pobres, sents? Mira que Déu té un bastó, y... --- Entens hont vaig? — La Pepa, recordant-se d'en Lluís, alsà enlayre 10
'ls ulls, resseguint el sant de pedra del *xamfrà*, del cap als peus, dels peus al llibre, de --- esclafint, ensentimentada: —Axò sí que pots ben dir-ho! ---» (*Auca d. l. P.* xiv, 219.7f.); és veritat que a la pàg. precedent va sortir imprès «distreyent sa vista pel *xamflá* vehí»: és lamentable que *AlcM* només hagi recollit aquesta forma acastellanada (potser mera infidelitat d'un tipògraf cast., o bé influïda pel Lab.) i no la correcta, viva i general: seguint la tendència, en què cau tan sovint, a afavorir les formes anòmales i minoritàries, en lloc de les correctes del català central.

Per a la història del fr. *chanfrein*, es pot veure el FEW II, 229a. La seva formació queda explicada dalt; l'adaptació en la forma *xamfrà* es féu seguint el model dels mots com *capellà*=*chapelain*, *pa*=*pain*, *humà*=*humain*; del fr. va passar també manllevat al castellà CHAFLÁN, port. *chanfrar* 'tallar els cantells amb garlopa' i *chanflo* 'xamfrà', piem. *cianfrin*, angl. *chanfer* 'xamfrà', to *chanfer* 'aixamfranar'; en francès es troba també una variant *chalfrein/chaufrein*, sortida de l'altra per dissimilació de les dues *n-n* (Armstrong, *MLN* LV, 134-6).

No s'ha de confondre el terme arquitectònic francès amb el seu homònim *chanfrein* 'peça d'armadura que cobreix la part anterior del cap del cavall', provinent del gèllic KANTO-SRIN- Jud (*ARom.* VI, 211; FEW II, 336a i n. 15), format amb SRIN- 'nas' = gr. *ῥῖς*, *ῥῖνός*.

DERIV.: *Xamfranar* (*xamfl-*, Lab. 1840) o *aixamfranar*; (*ai*)*xamfranador*, rarament *enxamfranar*. Amb escassa extensió local hi ha hagut variants *xamflant* i *ximflant* mall. D'una d'aquestes (i cf. supra *chanflo* etc.), contaminada amb *xamfló* (supra), prové *ximfuró* 'ferro doblegat en el carro' (al Vendrell).

Xamicós, V. *xamós* *Xaminea*, -*nera*, V. *xemeneia*
Xammar cogn.: reconeguem que apareix com a *Xed-mari* el 1112, però protestem contra el menyspreu de la fonètica que exhibeix *AlcM* en la seva etimologia; tampoc no ho he sentit pronunciar sinó *šəmmá* *Xamor*, V. *xamós* *Xamordo*, V. *somort* (MORIR)

XAMORRO, sobrenom o malnom que es donava antigament als portuguesos, pròpiament 'xollat, que s'ha tallat els cabells', perquè així ho feren els portuguesos quan a Castella els homes encara anaven amb cabellera llarga: origen incert, potser pre-romà, i possiblement emparentat amb el basc *samur(r)* 'tendre', que degué significar primer 'jovenet'; compareu el bc. *mutil* 'noi, xicot' i 'xollat', *mutildu* 'esquilar, xollar', pel costum de tallar els cabells als xicotets. □ 1.^a doc.: c. 1420.